

پذیرش ادبی کریستین بوین در ایران

محمدرضا فارسین*¹، فاطمه قاسمی²

1. دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فردوسی مشهد

2. دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فردوسی مشهد

دریافت: 1398/3/04

پذیرش: 1398/11/12

چکیده

یکی از نظریه‌های جدیدی که در چند دهه اخیر توانسته در مطالعات تطبیقی مسیر تازه‌ای را برای تطبیق‌گران باز کند، نظریه پذیرش است. این نظریه که هانس روبر یاوس مطرحش کرده است، نقش فراموش‌شده خوانندگان را به آن‌ها بازمی‌گرداند و به آن تأکید می‌کند. در این نظریه، پذیرش نویسنده‌ای در کشوری بیگانه بررسی می‌شود؛ بنابراین در تحقیق حاضر بررسی اقبال ادبی کریستین بوین، نویسنده معاصر فرانسوی، در ایران مورد توجه بوده است. با توجه به حجم آثار ترجمه‌شده از این نویسنده در ایران به نظر می‌رسد وی از اقبال ادبی خوبی برخوردار است. در این نوشتار، ضمن ارائه و تجزیه و تحلیل آثار ترجمه‌شده با استفاده از مفهوم افق انتظار، درصدد یافتن دلایل استقبال خوانندگان ایرانی از بوین هستیم. این جستار دراقع درپی بررسی ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی و میزان سازگاری آثار بوین با انتظارات آن‌هاست.

واژه‌های کلیدی: افق انتظار، پذیرش، ترجمه، ذائقه ادبی، کریستین بوین.



1. مقدمه

کریستین بوبن،¹ شاعر و نویسنده معاصر فرانسوی، در سه دهه اخیر توانسته است نظر خوانندگان ایرانی را به خود جلب کند. وی تاکنون بیش از شصت اثر نوشته که شمار زیادی از آن‌ها به قلم مترجمان و همت ناشران مختلف ایرانی منتشر شده است. این نویسنده در سال 2016م برنده جایزه آکادمی² از آکادمی فرانسه شده است. نوشته‌های بوبن اغلب بریده‌بریده هستند و به همین دلیل می‌توان سبک این نویسنده را قطعه‌نویسی دانست. عشق، کودکی و تنهایی از مهم‌ترین مضامین در نوشته‌های اوست.

تاکنون بیش از نیمی از آثار بوبن در ایران ترجمه شده و در اختیار خوانندگان قرار گرفته است. برخی از این ترجمه‌ها به چاپ مجدد و حتی در برخی موارد به چاپ دهم هم رسیده است. شایان ذکر است که گاه یک اثر از بوبن توسط مترجمان مختلف برگردان شده است و به همین دلیل گاه شاهد تغییر عناوین آثار هستیم.

با توجه به این حجم از ترجمه و انتشار و تجدید چاپ، شاید بتوان ادعا کرد که بوبن از پذیرش ادبی خوبی در کشورمان برخوردار است. بدین ترتیب در این پژوهش درصدد هستیم به این پرسش پاسخ دهیم که دلیل یا دلایل این میزان ترجمه و استقبال خوانندگان ایرانی با این سرعت و در این مدت زمان کم چیست. برای پاسخ به این سؤال از نظریه پذیرش استفاده کرده‌ایم که در زمره مطالعات تطبیقی قرار دارد. هانس روبر یائوس،³ نظریه‌پرداز آلمانی و از نخستین بنیان‌گذاران این تئوری، بر اهمیت نقش خواننده بسیار تأکید می‌کند که تا قبل از این نادیده گرفته می‌شده است. وی خواننده را به‌مثابه کسی که متن و اثر را دریافت می‌کند و به آن معنا می‌بخشد، خالق جدید اثر در نظر می‌گیرد. افق انتظار که در مرکز نظریه پذیرش قرار گرفته و توسط همین نظریه‌پرداز مطرح شده است، ما را در بررسی و تجزیه و تحلیل دلایل اقبال ادبی بوبن در ایران یاری می‌کند.

نخست درباره نظریه پذیرش و افق انتظار توضیح مختصری می‌دهیم؛ سپس فهرستی از آثار ترجمه‌شده، اسامی مترجمان و ناشران و تعداد دفعات چاپ آثار را ارائه می‌کنیم و در نهایت با توجه به مفهوم افق انتظار و با در نظر گرفتن ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی به بررسی این اقبال

ادبی می‌پردازیم. گفتنی است که هدف از این تحقیق اصلاً تهیه فهرستی از آثار مترجم و نام مترجمان و ناشران نیست؛ بلکه بررسی ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی و میزان سازگاری آثار بوبن با انتظارات آنها هدف پژوهش است.

1.1. پیشینه تحقیق

از آنجا که کریستین بوبن از نویسندگان قرن بیست و یکم فرانسه و شخصیتی معاصر محسوب می‌شود، پژوهش‌های دانشگاهی بسیار اندکی درباره آثارش در ایران صورت گرفته است. در سال 1394 اعظم امیربیک در پایان‌نامه خود با عنوان *تقد ترجمه آثار شعری عرفانی کریستین بوبن*، ترجمه آثار شعری عرفانی این نویسنده را بررسی کرده است. دیگر پژوهش‌ها، در قالب متون کوتاهی، بیشتر به شرح حال بوبن و معرفی آثارش پرداخته‌اند که در روزنامه‌ها و مجلات مختلف به چاپ رسیده است. مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: «بررسی اسیر گهواره» نوشته کریستین بوبن، ترجمه مهوش قویمی» نوشته سمیرا صادقیان که در سال 1387 در مجله کتاب ماه ادبیات، شماره 18 به چاپ رسیده است. وی ضمن معرفی بوبن و برخی آثارش، کتاب *اسیر گهواره* را سرمنشأ کتاب‌های دیگر او دانسته است (صادقیان، 1387: 42). میلاد کامیابیان در سال 1392 متنی با عنوان «درباره موقعیت آثار کریستین بوبن در فضای ادبی ایران» نوشته است که در *روزنامه اعتماد*، شماره 2662 چاپ شده است. وی از بوبن به نویسنده‌ای یاد می‌کند که آثارش در دهه هشتاد ایران در رده عامه‌پسندها قرار گرفته است. پیروز سیار نیز در مقاله «کریستین بوبن: از رفیق اعلی تا نور جهان»، منتشر شده در سال 1382 در کتاب ماه ادبیات و فلسفه، پس از معرفی بوبن و دسته‌بندی آثار او، دو اثر بوبن به نام‌های *رفیق اعلی* و *کتاب بیپرده* را در زمره نوشته‌های مهم وی نامیده و در ادامه *نور جهان* را که ترجمه خود اوست، به خوانندگان معرفی کرده است.

با توجه به تحقیقات صورت‌گرفته، پژوهشی که در آن علل استقبال مردم ایران از کریستین بوبن و اقبال ادبی او بررسی شده باشد، یافت نشد.



2-1. نظریه پذیرش و مفهوم افق انتظار

این نظریه شاخه‌ای از مطالعات تطبیقی است که به بررسی اقبال ادبی نویسنده‌ای در کشوری بیگانه می‌پردازد. به همین منظور تطبیقگر در ابتدا فهرستی از آثار ترجمه‌شده، نام مترجمان و ناشران، سال نشر و تعداد دفعات چاپ آن‌ها را تهیه می‌کند. اما این آمار و ارقام زمانی اهمیت می‌یابد که دلایل این استقبال نیز بررسی شود. عوامل مختلفی در پذیرش ادبی نویسنده‌ای در کشوری بیگانه مؤثر است و نقش دارد؛ از جمله اوضاع تاریخی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور مقصد که اقبال ادبی در آن رخ داده است، ذائقه ادبی خوانندگان که در این نوشتار بر آن تأکید کرده‌ایم، منتقدان، رسانه مانند رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجله و تبلیغات، و نیز حتی شهرت مترجمان و ناشران (پراور، 1393: 39-41).

یکی از نخستین بنیان‌گذاران نظریه پذیرش، هانس روبر یوس است که در اواخر سال‌های شصت میلادی آن را مطرح کرد. وی به همراه ولفگانگ ایزر⁴ مکتبی را بنیان نهاد که در آن بر اهمیت نقش خواننده تأکید می‌شود: مکتب کنستانس.⁵ این مکتب نخستین مکتبی است که به خواننده و نقش آن اهمیت می‌دهد. متن و اثر نوشته‌شده، به منظور تولید معنا، به خواننده‌ای نیاز دارد که آن را بخواند: «حضور یک اثر ادبی در تاریخ بدون مشارکت خواننده نمی‌تواند مفهومی پیدا کند» (Jauss, 1978: 49).

خواننده را می‌توان خالق دوم اثر دانست. بدین ترتیب، جایگاه خواننده در این نظریه مهم قلمداد می‌شود. نظریه پذیرش از تئوری افرادی مانند گادامر⁶، تزهای اینگاردن⁷ و هایدگر⁸ الهام گرفته است. یوس هم با الهام از این افراد مفهوم افق انتظار⁹ را با بهره‌گیری از فلسفه پدیدارشناسی هوسرل¹⁰ مطرح کرده است. این مفهوم در قلب نظریه پذیرش قرار می‌گیرد و یوس آن را این‌گونه تعریف می‌کند:

هنگام خوانش اثر، ذهن خوانندگان دارای مجموعه‌ای از پیش‌فرض‌هاست که آن را از خوانش‌های قبلی کسب کرده است. هر اثر ادبی نیز از مجموعه‌ای از قوانین و چارچوب‌ها تشکیل شده که برای خواننده آشناست. بنابراین برای مطالعه پذیرش

اثر، لازم است افق انتظار آن و افق انتظار دریافت آن توسط خواننده بررسی شود (همان، 55-56).

در کنار مفهوم افق انتظار با مفهوم «شکاف زیبایی‌شناختی»¹¹ روبه‌رویم که ممکن است با مطالعه افق انتظار قدیم و دریافت اثر جدید اتفاق بیفتد و نتیجه‌اش باعث طرد یا موفقیت اثر مورد نظر شود (همان، 58).

در این تحقیق با بهره گرفتن از این نظریه، ضمن اشاره به آثار ترجمه‌شده، نام مترجمان و ناشران و تعداد دفعات چاپ این آثار، از مفهوم افق انتظار یاری می‌طلبیم و با بررسی ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی به یکی از دلایل اقبال ادبی کریستین بوین در کشورمان اشاره می‌کنیم.

2. بحث و بررسی

1.2. معرفی آثار ترجمه‌شده

این نویسنده فرانسوی تاکنون بیش از 60 اثر نوشته که 38 عنوان آن در ایران ترجمه و چاپ شده و تعدادی هم در دست ترجمه است. یادآوری می‌کنیم که چهار مجموعه آثار نیز از این نویسنده منتشر شده که حاوی آثار منتخب مترجمان است. در این بخش فهرستی از آثار ترجمه‌شده را ارائه و آن‌هایی را که به چاپ‌های مجدد رسیده‌اند، معرفی می‌کنیم.

رفیق اعلی:¹² اولین کتاب از بوین است که در ایران ترجمه شده است. پیروز سیار با ترجمه این کتاب در سال 1375 این نویسنده معاصر فرانسوی را به ایرانیان معرفی کرد. ترجمه این کتاب با همکاری نشر نو در اختیار خوانندگان قرار داده شد. اینکه چرا مترجم و ناشر به ترجمه و نشر اثری از نویسنده‌ای دست یازیدند که تا آن زمان برای ایرانیان ناآشنا بوده، بحث‌انگیز است. برای پاسخ به این سؤال ابتدا باید خاطر نشان کنیم که کتاب نام‌برده در سال 1992م توسط انتشارات گالیمار¹³ منتشر شد. این انتشارات یکی از نام‌آورترین انتشارات فرانسه است و همین امر مورد توجه مترجم و ناشر قرار گرفته است. در وهله دوم باید اضافه کنیم این کتاب سه جایزه مهم ادبی فرانسه را دریافت کرده است: جایزه دو ماگو¹⁴ در سال



1993م/ 1372ش، جایزه ادبیات کاتولیک در همان سال و در نهایت جایزه ژوزف دلتی.¹⁵ شاید بتوان گفت این جوایز مهم نیز سهمی در جلب نظر مترجم و ناشر داشته‌اند. به گفته مترجم، بوبن در رفیق *اعلی* کوشیده است «با الهام گرفتن از زندگی یکی از چهره‌های مهم دینی و معنوی مسیحیت، راهی در تیرگی‌های زندگی بشر امروز بگشاید» (سیار، 1382: 110). هدف از نوشتن این کتاب صرفاً نشان دادن روایت زندگی فرانچسکوی آسیزیایی نیست. در لابه‌لای صفحات زندگی این شخصیت، بوبن به آن دوره از زندگی آدمی اشاره می‌کند و نکات مهمی را یادآور می‌شود.

این کتاب با همین عنوان در سال‌های 1378، 1381، 1382، 1384 و 1389، 9 بار تجدید چاپ شده است که نشان از استقبال زیاد خوانندگان ایرانی دارد. در سال 1395، این کتاب با عنوان *رفیق اعلی: روزنه‌ای به زندگی فرانچسکوی قدیس منتشر شد که در آن، نیایش‌هایی از این قدیس به چشم می‌خورد. شایان ذکر است در همین کتاب، پیروز سیار ترجمه دو اثر دیگر از این نویسنده را در اختیار خوانندگان قرار داده: چهره دیگر¹⁶ و ستایش هیچ.¹⁷ دینا کاویانی این اثر را در سال 1395 با عنوان *حضرت حسیض ترجمه و نشر پارسه آن را منتشر کرد. قدیس فرودستان* عنوان دیگری از این اثر است که با ترجمه فرزانه مهری توسط نشر ثالث منتشر شده است. همچنین در سال 1386 سیدحبیب گوهری راد و سعید بوغیری این اثر را با عنوان *حضرت دوست ترجمه کردند و نشر رادمهر آن به چاپ رساند. حضور ناب:*¹⁸ حسین صدقی با همکاری نشر ماه‌ریز این اثر را در سال 1379 منتشر کرد و در سال 1381 به چاپ سوم رسید.*

*کتاب بیهوده:*¹⁹ پیروز سیار این کتاب را در سال 1380 ترجمه و نشر آگاه آن را منتشر کرد. این اثر در سال 1395، در نشر دوستان به چاپ پنجم رسید. بوبن این کتاب را با پرسش «کتاب بیهوده چگونه کتابی است» شروع می‌کند و این‌گونه به آن پاسخ می‌دهد: «کتابی است که جز از کتاب‌ها سخن نمی‌گوید، مانند همین کتاب» (بوبن، 1395: 7). این کتاب شامل هفت بخش است و در هر کدام از پل کلودل،²⁰ فرانتس کافکا،²¹ شارل فردینان رامو،²² ساموئل بکت،²³ فرانسیس پونز،²⁴ گیوم آپولینر²⁵ و گوستاو رو²⁶ سخن گفته شده است. بوبن از خلال

ادبیات و شعر نزد این شاعران و نویسندگان، به تأملات خود در باب ادبیات و شعر اشاره می‌کند.

ابله محله: ²⁷ چاپ اول این کتاب در سال 1381 با ترجمه مهوش قویمی و انتشارات آشیان وارد بازار کتاب شد. در سال 1383 چاپ سوم، 1386 چاپ پنجم، 1387 چاپ ششم، 1389 چاپ هفتم، 1391 چاپ هشتم، 1394 چاپ نهم و در سال 1397 چاپ دهم این کتاب عرضه شد. شایان ذکر است این کتاب قبلاً با عنوان *حقیقت باور نکردنی است* نیز توسط همین مترجم و ناشر منتشر شده بود. ژه عنوان دیگری از این کتاب است که به قلم فرزین گازرانی ترجمه و با همکاری نشر ثالث در سال 1396 انتشار یافت. این کتاب زندگی پسر بچه‌ای به نام آلبن را روایت می‌کند که با روح زنی به نام ژه در ارتباط است. آلبن تنها کسی است که می‌تواند ژه را ببیند و بیشتر وقتش را با او می‌گذراند.

لباس کوچک جشن: ²⁸ در سال 1381 مژگان صالحی این کتاب را ترجمه و نشر باغ نو منتشر کرد. چاپ سوم این اثر در سال 1387 نزد همین ناشر منتشر شد.

زن آینده: ²⁹ مهوش قویمی این کتاب را در سال 1382 ترجمه و نشر آشیان چاپش کرد. در سال 1383 چاپ دوم، 1384 چاپ سوم و در سال 1387 چاپ چهارم آن منتشر شد. *ایزابل بروژ*: ³⁰ در سال 1382 این کتاب توسط مهوش قویمی ترجمه و نزد نشر آشیان منتشر شد. چاپ دوم کتاب در سال 1383، چاپ سوم در سال 1385 و چاپ چهارم آن در سال 1390 صورت گرفت. در سال 1391 پرویز شهدی این کتاب را با همین عنوان ترجمه کرد و در نشر چشمه منتشر شد. همچنین چاپ دوم این کتاب در سال 1393 و چاپ چهارم آن در سال 1397 عرضه شد.

همه گرفتارند: ³¹ چاپ اول آن در سال 1382 با ترجمه نگار صدقی و با همکاری نشر ماهریز منتشر شد. در سال 1384 شاهد چاپ دوم و در سال 1386 چاپ سوم این اثر هستیم. رویا طیبی این کتاب را در سال 1384 ترجمه کرد و انتشارت پارسه آن را به چاپ رساند. پارسه ترجمه دیگری از این اثر را به قلم دینا کاویانی در سال 1395 منتشر کرد که در سال 1397 به چاپ دوم رسید. فرزانه مهری با همکاری نشر ثالث این اثر را در سال 1394



دراختیار خوانندگان قرار داد و در همان سال به چاپ دوم و در سال 1395 به چاپ سوم رسید.

دیوانه‌وار:³² مهوش قویمی در سال 1382 با همکاری نشر آشیان این اثر را ترجمه و وارد بازار کتاب کرد. در سال 1384 چاپ سوم، 1387 چاپ چهارم، 1390 چاپ پنجم، 1391 چاپ ششم، 1394 چاپ هفتم و در سال 1395 چاپ هشتم این کتاب انتشار یافت. پرویز شهدی در سال 1383 این اثر را با عنوان *دیوانه‌بازی* ترجمه کرد و نشر چشمه هم کار چاپش را عهده‌دار شد. طی سال‌های 1384 تا 1387 به چاپ‌های مختلف هم رسید. سیدحبيب گوهری‌راد نیز این کتاب را با عنوان *دیوانه‌وار* ترجمه و نشر رادمهر آن را منتشر کرد. در سال 1383 چاپ سوم و در سال 1394 چاپ هفتم این اثر صورت گرفت. قهرمان داستان دخترکی دوساله است که تمام روزهای زندگی‌اش را در سیرک می‌گذراند، عاشق گرگی می‌شود و تصویر این عشق برای همیشه در ذهن او می‌ماند.

فروغ هستی: حرف‌های بازیافته و برگزیده به همت لیدی داتا:³³ چاپ اول این کتاب در سال 1382 با ترجمه ساسان تبسمی نزد نشر باغ نو منتشر شد و در سال 1384 به چاپ دوم رسید. در سال 1390 پیروز سیار این کتاب را با عنوان *نور جهان: کلام‌های بیدار و چیره‌شده به دست لیدی داتاس* ترجمه کرد که به همت نشر دوستان منتشر شد. چاپ چهارم این کتاب در سال 1395 وارد بازار کتاب شد. آناهیتا سرخانی و سیروس خزائلی این اثر را با عنوان *نور دنیا* ترجمه کردند و نشر دارینوش هم آن را منتشر کرد. چاپ سوم آن در سال 1391 صورت گرفت.

دل‌باختگی:³⁴ مهوش قویمی در سال 1383 به ترجمه این اثر همت گماشت و انتشارات آشیان نیز به نشر آن پرداخت. این کتاب در سال‌های 1386، 1389، 1391، 1394 و 1396 تجدید چاپ شد. سیدحبيب گوهری‌راد این اثر را با عنوان *لوییز امور* در سال 1386 ترجمه و نشر رادمهر آن را منتشر کرد. این اثر در سال 2004م/1383ش برنده جایزه گرلن³⁵ شد.

تصویری از من کنار رادیاتور:³⁶ چاپ اول این کتاب در سال 1383 با ترجمه منوچهر بشیری‌راد و توسط انتشارات اجتماع وارد بازار کتاب شد. سیدحبيب گوهری‌راد نیز در سال 1386 این اثر را ترجمه کرد و نشر رادمهر به چاپ آن همت گماشت.

مسیح در شقایق³⁷ و بندباز:³⁸ ترجمه حاضر شامل دو اثر از بوین است که نگار صدقی در سال 1383 آن‌ها را در یک جلد گرد آورد و نشر مشکی منتشر کرد. این مجموعه در سال 1387 به چاپ سوم، 1390 چاپ چهارم و در سال 1393 به چاپ پنجم رسید. مسیح در شقایق داستان مرد جوان تحصیل‌کرده‌ای است که در خانواده‌ای سنتی بزرگ شده و خواننده شاهد ماجراهای عشقی اوست. بندباز داستانی را روایت می‌کند که شخصیت اصلی آن فردی است که هم مرد است و هم اسب و عشقی واقعی به مادیان می‌ورزد.

کودکی:³⁹ علی‌اکبر برزگر و انتشارات خانه‌معنا ترجمه این کتاب را در سال 1384 در اختیار خوانندگان قرار دادند. چاپ دوم این اثر در سال 1390 توسط انتشارات ذهن‌آویز عرضه شد. در همین سال، کتاب تنهایی نیز با همین مشخصات منتشر شد. کتاب عشق را انتشارات خانه‌معنا در سال 1384 چاپ کرد.

نامه‌های طلایی:⁴⁰ انتشارات جام‌گل این کتاب را در سال 1385 با ترجمه سیروس خزائلی منتشر کرد. نشر دارینوش این اثر را در سال 1391 به چاپ سوم رساند.

اسیر گهواره:⁴¹ این کتاب در سال 1387 به قلم مهوش قویمی ترجمه و به همت نشر آشیان منتشر شد. در همان سال شاهد چاپ دوم آن هستیم. همچنین چاپ سوم و چهارم این کتاب به ترتیب در سال‌های 1390 و 1394 عرضه شد. زندانی در گهواره عنوان دیگری است که در سال 1388 سیدحبيب گوهری‌راد و محمد جوادی با ترجمه خود به این اثر دادند و نشر رادمهر به چاپ آن همت گماشت.

زندگی از نو:⁴² ساسان تبسمی این کتاب را در سال 1387 ترجمه و نشر باغ نو آن را منتشر کرد. رستاخیز عنوان دیگری از کتاب است که ترجمه آن در سال 1388 با قلم سیروس خزائلی و با همکاری انتشارات صدای معاصر منتشر شد. به نظر می‌رسد چاپ دیگری از این اثر در 1389 منتشر شده است.



بانوی سپید:⁴³ چاپ اول این کتاب در سال 1390 با ترجمه مهوش قویمی و در نشر آشیان منتشر شد و در سال 1392 هم به چاپ دوم رسید. دل‌آرا قهرمان نیز این کتاب را با همین عنوان و با همکاری نشر پارسه در سال 1394 منتشر کرد.

غیرمنتظره:⁴⁴ نگار صدقی در سال 1390 این اثر را ترجمه و نشر ماهریز آن را منتشر کرد. جشنی بر بلندی‌ها عنوان دیگری از این کتاب است که دل‌آرا قهرمان در سال 1395 به ترجمه آن پرداخت و نشر پارسه منتشر کرد. چاپ دوم این کتاب نیز در سال 1396 منتشر شد.

فرسودگی:⁴⁵ نشر دوستان این کتاب را در سال 1390 با ترجمه پیروز سیار منتشر کرد. ستایش هیچ: سیروس خزائلی در سال 1391 چاپ سوم این اثر را با همکاری نشر دارینوش روانه بازار کرد.

زنده‌تر از زندگی:⁴⁶ در سال 1392 دل‌آرا قهرمان این کتاب را ترجمه کرد و انتشارات پارسه نیز به چاپ رساند. چاپ دوم و سوم آن به ترتیب در سال‌های 1394 و 1395 منتشر شد. نگار صدقی کتاب را در سال 1379 با عنوان *فراتر از بودن و موتسارت و باران* ترجمه و نشر ماهریز آن را منتشر کرد. البته *موتسارت و باران*⁴⁷ نام کتاب دیگری از بوین است که در این کتاب آورده شده است. مهوش قویمی و سمیرا صادقیان نیز این اثر را با عنوان *فراتر از بودن* در سال 1393 با همکاری نشر آشیان منتشر کردند. در سال 1396 شاهد چاپ سوم و چهارم آن هستیم.

انسان شادکام:⁴⁸ چاپ اول این اثر در سال 1393 با ترجمه فرزانه مهری توسط نشر ثالث منتشر شد. چاپ دوم و سوم آن در سال 1394 و چاپ چهارم آن در سال 1396 در اختیار خوانندگان قرار گرفت. در سال 1396 بنفشه فرهمندی این اثر را با عنوان *بخت و با همکاری انتشارات پارسه منتشر کرد.*

قاتلی به پاکی برف:⁴⁹ فرزانه مهری این اثر را در سال 1393 ترجمه کرد و نشر ثالث هم به نشر آن دست یازید. در سال 1394 شاهد چاپ دوم و سوم آن هستیم. *قاتلی پاک همچون برف* ترجمه دیگری است که در سال 1395 با ترجمه مهوش قویمی توسط انتشارات آشیان وارد بازار شد.

بخش گمشده:⁵⁰ نشر ثالث این اثر را در سال 1393 با ترجمه فرزانه مهری منتشر کرد. در سال 1394 هم به چاپ دوم رسید.

ویرانه‌های آسمان:⁵¹ سیدحبيب گوهری‌راد و سعید بوغیری این اثر را در سال 1393 ترجمه کردند و انتشارات رادمهر به نشر آن همت گماشت. در سال 1395 هم شاهد چاپ سوم آن هستیم.

زندگی گذران:⁵² نشر پارسه این اثر را در سال 1395 با ترجمه بنفشه فرهمندی منتشر کرد. چاپ دوم آن هم در سال 1397 به دست خوانندگان رسید.

تاریکی روشن:⁵³ نشر آشیان این اثر را در سال 1396 با ترجمه مهوش قویمی منتشر کرد.

شکوه زندگی:⁵⁴ در سال 1397 با ترجمه سمیرا صادقیان و همت نشر آشیان منتشر شد. در همان سال نشر ثالث این اثر را با قلم آرزو فاتحی منتشر کرد.

هشتمین روز هفته:⁵⁵ سعید رحیمی‌پور این اثر را از نسخه انگلیسی آن که به قلم پولین مدرسا⁵⁶ منتشر شده، ترجمه کرد و نشر آناپنا در سال 1396 به چاپ رساند.

خاطر نشان می‌کنیم برخی ناشران و مترجمان شماری از آثار بوین را در قالب یک کتاب ترجمه و گردآوری کرده‌اند؛ مانند 18 اثر از کریستین بوین، 8 اثر دیگر از کریستین بوین، 30 اثر از کریستین بوین که عنوان دیگر آن گنجینه آثار کریستین بوین است و شش اثر. این مجموعه شامل کتاب‌هایی چون سلطه خا،⁵⁷ نامه‌های طلایی، موزارت و باران، آشوبی از گلبرگ‌های قرمز،⁵⁸ فاصله گرفتن از دنیا⁵⁹ و مدح هیچ است که نشر نی آن را با ترجمه مهتاب بلوکی منتشر کرد. در سال 1392 شاهد چاپ دوم، 1394 چاپ سوم و در سال 1396 چاپ چهارم و پنجم آن هستیم.

چنان‌که مشاهده می‌شود، تاکنون بیش از نیمی از آثار بوین در ایران ترجمه و چاپ شده است. مترجمان و ناشران متعددی به ترجمه و انتشار این آثار پرداخته‌اند که هرکدام از آنها می‌توانند تأثیر چشمگیری در اقبال ادبی این نویسنده داشته باشند. بی‌تردید این حجم از آثار ترجمه‌شده و چاپ‌های متعدد آنها نشان از استقبال گرم خوانندگان ایرانی از این نویسنده



فرانسوی دارد. نه بار تجدید چاپ کتاب رفیقی/اعلی و ترجمه‌های دیگری که با عناوین مختلف به چاپ رسیده، هشت بار تجدید چاپ کتاب دیوانه‌وار، به چاپ دهم رسیدن کتاب ابله محله که با عنوان ژر هم در بازار عرضه شده است، همگی از استقبال کم‌نظیر خوانندگان ایرانی از این نویسنده خبر می‌دهد. اما آنچه در این تحقیق اهمیت دارد، دلایل اقبال ادبی کریستین بوبن در ایران است.

2-2. عوامل مؤثر در اقبال ادبی کریستین بوبن در ایران

1-2-2. شهرت مترجمان و ناشران

همان‌طور که پیش‌تر بیان کردیم، شهرت مترجمان و ناشران می‌تواند در اقبال ادبی نویسنده و پذیرش آثارش نقش مهمی را ایفا کند. از میان مترجمان آثار بوبن، پیروز سیار، ساسان تبسمی، دل‌آرا قهرمان، پرویز شهدی، مهتاب بلوکی و مهوش قویمی از فعال‌ترین و مطرح‌ترین مترجمان کشور هستند که سهم قلم آن‌ها در اقبال کم‌نظیر از آثار بوبن کم نیست. از یک سو ترجمه خوب و روان این مترجمان به‌خوبی خوانندگان ایرانی را با بوبن و نوشتارش آشنا کرده و از سوی دیگر شهرتشان نقش مهمی در استقبال از آثار این نویسنده داشته است. افزون‌بر این، اعتبار و شهرت ناشران، مانند نشر نو، پارسه، ثالث، چشمه، ماه‌ریز، دوستان، آگاه و نشر نی، نیز در اقبال ادبی بوبن دارای سهم برجسته‌ای بوده است.

2-2-2. دلایل سازگاری آثار کریستین بوبن با ذائقه خوانندگان ایرانی

علاوه‌بر شهرت مترجمان و ناشران، بررسی ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی که بخشی از مطالعات پذیرش است، می‌تواند به روشن شدن یکی دیگر از دلایل استقبال گرم آن‌ها از آثار این نویسنده کمک کند. بنابراین در این بخش به مضامین مهم آثار بوبن که با ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی سازگارند، اشاره می‌کنیم و به نقش آن‌ها در پذیرش آثار این نویسنده می‌پردازیم.

الف. ویژگی‌های ادبیات عامه‌پسند در آثار بوبن

اگر آثار ترجمه‌شده را در مجموعه عامه‌پسندها قرار دهیم، چه بسا برخی از ویژگی‌های این نوع ادبی را شامل می‌شوند (کامیابیان، 1392: 11). آثار عامه‌پسند نه‌تنها در ایران، بلکه در جهان طرفداران زیادی دارد. براساس اطلاعات خانه کتاب ایران، بخش چشمگیری از رمان‌های ادبی پرفروش در سال‌های 1371 تا 1385 در رده عامه‌پسندها قرار دارد. آمار نشان می‌دهد نیاز مردم به این دسته از آثار در حال افزایش است. مخاطب ادبیات عامه‌پسند که براساس ذوق و سلیقه مردم شکل می‌گیرد، توده مردم است (ستاری، 1395). این ادبیات ویژگی‌های خاص خود را دارد که در اینجا به مواردی اشاره می‌کنیم که در آثار بوبن حضور دارد:

- مطرح کردن مسائل روزمره: یکی از ویژگی‌های این ادبیات، مطرح کردن مسائل روزمره است که در برخی آثار بوبن نیز به چشم می‌خورد و برای هرکدام از خواننده‌ها ممکن است اتفاق بیفتد. برای مثال ایزابل که به همراه خواهر و برادر کوچکش در رستورانی توسط والدین خود رها می‌شود (بوبن، 1390الف: 11) و آلب دختر بیچه‌ای که مادرش را ازدست داده است (بوبن، 1387: 36) برای خوانندگانی که می‌دانند این وقایع ممکن است برای هر فردی رخ دهد، نه‌تنها کاملاً قابل درک است و تضادی با سلیقه و ذائقه ادبی آن‌ها ندارند، بلکه حس هم‌ذات‌پنداری را هم در وجود خواننده بیدار می‌کند.

- سادگی ساختار: در ادبیات عامه‌پسند خبری از پیچیدگی‌های ساختاری نیست و این همان چیزی است که در نوشته‌های بوبن نیز دیده می‌شود. جملات این نویسنده فاقد ساختارهای پیچیده است و سادگی و روانی از مهم‌ترین ویژگی‌های سبک نوشتاری او به‌شمار می‌رود. بنابراین در ادبیاتی که مخاطبان آن توده مردم هستند، جملات بوبن می‌تواند بهتر در دل خواننده بنشیند:

گشتن، گشتن، گشتن. همه همین را می‌گویند، تو نباید تنها بمانی، باید دنبال کسی بگردی، حتماً دختر کوچولویی پیدا می‌شود که از او خوشت بیاید. باید دنبال کار بگردی، تو که نمی‌خواهی زندگی را همین‌طور بیهوده، سپری کنی. ویولون زیباست، اما صاحبش را سیر نمی‌کند. اگر به آن علاقه‌مندی، برو به سمت موسیقی،



به شهری بزرگ برو. پرس و جو کن و دنبال یک گروه موسیقی بگرد که قبولت کنند. حتی موسیقی خیابانی، چرا که نه؟ این هم شروعی است. دنبالش برو، بگرد، پیدا کن (بوبن، 1396 ب: 71).

همان‌طور که می‌بینیم جملات ساختار ساده‌ای دارند و اغلب کوتاه هستند. در موارد زیادی، با اینکه جملات نویسنده فعل یا فاعل ندارند، نقصی در ساختار یا عاملی برای سردرگم کردن خواننده نیست:

دیگر منتشر نمی‌کند. دیگر نمی‌نویسد. دیگر به تلفن پاسخ نمی‌گوید. دیگر به نامه‌ها جواب نمی‌دهد. دیگر سخن نمی‌گوید. به‌راستی هیچ‌گاه سخن نگفته است. بیشتر غرولند کرده است. بیشتر زیر لب غریده است. نویسنده بزرگ، نویسنده بسیار بزرگ دوران پس از جنگ، دوران پس از اردوگاه‌ها. دوران پس از هر آنچه گذشت. نامی برای مرغان، نامی همچون دانه برای مرغان: بکت، بکت (بوبن، 1395 ث: 35).

عنصر تکرار یکی از ویژگی‌های سبک این نویسنده است که خواننده بارها با آن روبه‌رو می‌شود. در کتاب چهره دیگر بیشتر جملات با ساختار «نزد ما» شروع می‌شود که علاوه بر آهنگین کردن آن‌ها، نوعی سادگی به جملات می‌بخشد و این نبود پیچیدگی‌های ساختاری همان چیزی است که خوانندگان ادبیات عامه‌پسند انتظارش را دارند.

- دارا بودن مضامین درونی و احساسی - خانوادگی: مضامین درونی با زندگی خانوادگی افراد، به‌خصوص زنان و اطرافیان‌شان، در ارتباط است (جوادی‌یگانه، 1389). در میان آثار بوبن، شخصیت اصلی زن آینده، ایزابل بروژ، همه گرفتارند، دیوانه‌وار، ابله محله و بانوی سپید زنان و دختران هستند. داستان حول شخصیت‌هایی مانند آلب، ایزابل، آلبن، امیلی و غیره می‌چرخد و اطرافیان آن‌ها نیز در پیشروی داستان نقش دارند. بنابراین، این ویژگی‌های سازگار با ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی در پذیرش آثار بوبن مؤثر خواهد بود؛ زیرا با انتظارات خواننده - با توجه به آنچه از خوانش‌های قبلی در ذهنش نقش بسته است - تضادی ندارد.

ب. اثرپذیری از متون مذهبی

این عامل نیز در اقبال ادبی بوبن تأثیر داشته است. به نظر می‌رسد همین امر موجب شده است آثار او در ایران کمتر مورد بازنگری و تغییر قرار بگیرد. مذهب را می‌توان از عواملی دانست که بر ذائقه ادبی خواننده مؤثر است. خوانندگان ایرانی که اغلب در بطن جامعه‌ای مذهبی رشد یافته‌اند، با آثار بوبن که رگه‌های مذهبی دارد، همراهی می‌کنند. سخن گفتن از خدا و قدرت او در آثار بوبن، خود، جرقه‌های این اقبال ادبی را روشن کرده است؛ زیرا چنین اشتراکات مذهبی موجب سازگاری با ذائقه ادبی خواننده‌ها می‌شود و میان انتظارات اثر و خواننده تضادی ایجاد نمی‌کند و بدین ترتیب، به پذیرش آثار این نویسنده یاری می‌رساند:

«کتاب دل آدم‌ها زمانی به آخرین برگ خود می‌رسد که بمیرند. خواندن کتاب دل آن‌ها تا واپسین دم حیاتشان، تمام نمی‌شود. فقط خداست که می‌تواند همه محتوای کتاب وجود ما را یکجا بخواند. خدا کامل‌ترین خواننده هستی است» (بوبن، 1390: 71-72).

بوبن حضور خدا را همیشه و همه‌جا حس می‌کند و این باور نظر خوانندگان ایرانی را که چنین اعتقاداتی دارند، جلب می‌کند:

«من احتیاج به چشم‌اندازهای بزرگ ندارم تا بزرگی خداوند را ستایش کنم، برای اینکه فکر می‌کنم او درون چیزهای کوچک هم هست» (بوبن، 1391: 34).

ج. طبیعت

عامل مؤثر دیگر در استقبال بوبن حضور طبیعت و عناصر آن مانند آب، باد، درخت و غیره در آثارش است. اغراق نیست اگر بگوییم این مضمون تقریباً در تمام آثارش به چشم می‌خورد. بوبن بارها به کمک طبیعت و عناصر آن پیام خود را شاعرانه‌تر و البته ملموس‌تر به خواننده منتقل می‌کند. طبیعت حاضر در آثار بوبن طبیعتی نیست که توسط انسان دستکاری شده باشد؛ طبیعتی است بکر و ناب با تمام زیبایی‌های نامحدودش که نویسنده آن را می‌ستاید:

«در آغاز، ما با طراوت گل‌های بهاری به دنیا آمدیم. ساده بودیم، همچون بنگشه‌های کنار جویبار» (بوبن، 1390: 1).



«در کودکی، از مدرسه شبانه‌روزی گریختم. از جاده‌ای خاکی گذشتم، سبزه‌زارها را طی کردم و سرانجام زیر یک بوته گل سرخ خوابم برد» (بوبن، 1390ب: 17).

نزد شاعران و نویسندگان ایرانی طبیعت و عناصر آن جایگاه ویژه‌ای دارد. خوانندگان ایرانی در دوره‌های مختلف همواره این مضمون را در آثار متعددی یافته‌اند؛ خواه نویسنده اثر در ارتباط مستقیم با طبیعت بوده باشد، خواه این ارتباط غیرمستقیم باشد. بنابراین خوانندگان آثار بوبن که حضور تقریباً مداوم طبیعت را در نوشته‌های او حس می‌کنند، دچار تضاد و بیگانگی با آثار او نمی‌شوند و همین عامل باعث پذیرش وی می‌شود؛ زیرا طبیعت را بارها در آثار منظوم و منثور یافته‌اند. پس می‌توان ادعا کرد چنین مضمونی، به‌علت سازگاری با ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی، به‌راحتی به انتظاراتشان پاسخ می‌دهد و در پذیرش آثار بوبن نقش مهمی دارد.

د. عشق

یکی دیگر از مضامینی که از دیرباز در آثار منظوم و منثور فارسی حضور داشته، عشق و عشق‌ورزی است. در ادبیات فارسی، عشق از دو منظر قابل بررسی است: عشق مجازی یا انسانی (عشق به هم‌نوع) و عشق الهی یا عرفانی. به‌نظر می‌رسد در آثار بوبن خواننده هم با عشق مجازی روبه‌روست و هم با عشق الهی. عشق مادری از نمونه‌های بارز عشق به هم‌نوع است که در آثار بوبن از آن سخن گفته شده است: «فقط آن‌ها [زنان جوان] نیازهای کودک را می‌شناسند. فقط آن‌ها می‌دانند چگونه او را در میان بازوان رازآلود خود بگیرند. فکرشان مدام و بی‌وقفه متوجه کودک است. مراقب سلامت جسم و کلام او هستند» (بوبن، 1394پ: 10).

عشق الهی نیز در آثار او به‌چشم می‌خورد: «عشق به خویشتن در قلبی کودکانه زاده می‌شود. عشقی است که از سرچشمه خود جاری می‌گردد و از عالم کودکی به خدا می‌رسد. از عالم کودکی که سرچشمه آن است روان می‌شود و به ساحت خدا که اقیانوسش است می‌پیوندد» (بوبن، 1395ت: 44-45).

بنابراین حضور این مضمون نیز می‌تواند به بخشی از انتظارات

خوانندگان ایرانی پاسخ دهد و سهمی در اقبال ادبی بوبن و پذیرش آثارش داشته باشد؛ زیرا با ذائقه ادبی آن‌ها سازگار است.

ه. کودکی

کودکی یکی از مضامین اصلی و مهم آثار بوبن است که بر آن بسیار تأکید شده است. وی نقش این دوره از زندگی آدمی را مهم قلمداد می‌کند؛ زیرا آن را دوره‌ای سازنده می‌داند: ما رفتارهایمان را در زندگی از همان دوران کودکی می‌آموزیم. و همان‌گونه به آواز روشنائی‌ها گوش می‌کنیم که نوزادی به صدای چشمه‌ای که درون قلب خود دارد گوش می‌دهد. رفتارهایمان در مقابل عشق، ریشه در کودکی ریشه‌کن‌نشده‌مان دارند. و مانند کودکی که آرزوی بارش برفی را می‌کند که نمی‌بارد، که امکان دارد بارد، منتظر عشق جاودانه هستیم (بوبن، 1394: پ: 82).

در ایران هم این تفکر بوبن غریبه نیست. ستاره حمیدی در مقاله «رفتار بزرگسالی بازتاب روابط در دوران کودکی» (1396) بر این مطلب تأکید کرده است. همچنین خوانندگان ایرانی وقتی به شخصیت‌هایی برمی‌خورند که کودک هستند و با روند بزرگ شدنشان و اندیشه‌های خاص دوره کودکی روبه‌رو می‌شوند، ممکن است کودکی خودشان را در ذهنشان مرور کنند و بدین ترتیب، نوعی حس نوستالژی در آنان شکل بگیرد. برای مثال در کتاب *دیوانه‌وار* شخصیت اصلی دختر بچه‌ای است که اغلب اوقات فرار می‌کند و در مقابل افراد غریبه‌ای که پیدایش می‌کنند شیطنت‌های خاص خود را دارد. این پنهان شدن از بقیه می‌تواند در کودکی هر فردی رخ داده باشد و با یادآوری کودکی خواننده، احساس خوشایندی به او بدهد و با ذائقه‌اش سازگار باشد.

3. نتیجه

شواهدی که از ترجمه و تجدید چاپ آثار کریستین بوبن در ایران به دست دادیم، نشان‌دهنده استقبال گرم خوانندگان ایرانی از این نویسنده فرانسوی است. اعتبار و شهرت مترجمان و



ناشران سهمی در اقبال ادبی این نویسنده دارد که نمی‌توان آن را نادیده گرفت. همچنین با توجه به ذائقه ادبی خوانندگان ایرانی می‌توان ادعا کرد در مجموع مضامین آثار بوین برای آن‌ها ملموس بوده و توانسته است انتظاراتشان را به خوبی برآورده کند. در واقع از زمان اولین ترجمه از اثر وی و چاپ‌های مجدد آن، میان انتظارات خواننده و آنچه اثر در اختیارش قرار داده، تضادی وجود نداشته است. وجود برخی از ویژگی‌های آثار عامه‌پسند در کتب این نویسنده از یک سو و وجود مضامینی همچون طبیعت، عشق و کودکی و همچنین اثرپذیری از متون مذهبی از سوی دیگر توانسته است با برآورده کردن انتظارات خوانندگان، به پذیرش هرچه بهتر آثار بوین در ایران کمک کند. شرایط تاریخی، سیاسی و فرهنگی ایران نیز در اقبال ادبی نویسنده بی‌تأثیر نبوده است؛ زیرا تاریخ، سیاست و فرهنگ همواره می‌تواند بر ادبیات کشور اثر بگذارد. بنابراین تجزیه و تحلیل این شرایط در ایران نیز می‌تواند به روشن شدن و در واقع کامل کردن دلایل پذیرش بوین در کشورمان کمک کند که خود می‌تواند زمینه‌ساز تحقیق دیگری شود.

پی‌نوشت‌ها

1. Christian Bobin
2. Le prix d'Académie
3. Hans Robert Jauss
4. Wolfgang Iser
5. Constance
6. Gadsmer
7. Ingarden
8. Heidegger
9. Horizon d'attente
10. Phénoménologie de Husserl
11. L'écart esthétique
12. *Le Très-Bas*
13. Gallimard
14. Les Deux Magots
15. Joseph Delteil
16. *Autre Visage*
17. *L'Eloge du Rien*
18. *La présence pure*

19. *Un livre inutile*
20. Paul Claudel
21. Franz Kafka
22. Charles Ferdinand Ramuz
23. Samuel Beckett
24. Francis Ponge
25. Guillaume Apollinaire
26. Gustave Roud
27. *Geai*
28. *Une petite robe de fête*
29. *La Femme à venir*
30. *Isabelle Bruges*
31. *Tout le monde est occupé*
32. *La Folle Allure*
33. *La lumière du monde*
34. *Louise amour*
35. Guerlain
36. *Autoportrait au radiateur*
37. *Le Christ aux coquelicots*
38. *L'équilibriste*
39. *Bon à rien comme sa mere*
40. *Lettres d'or*
41. *Prisonnier au berceau*
42. *Ressusciter*
43. *La dame blanche*
44. *L'inespérée*
45. *L'épuisement*
46. *La plus que vive*
47. *Mozart et la pluie*
48. *L'homme-joie*
49. *Un assassin blanc comme neige*
50. *La part manquante*
51. *Les ruines du ciel*
52. *La vie passante*
53. *Noireclair*
54. *La grande vie*
55. *Le huitième jour de la semaine*
56. Paulin Madrassa
57. *La souveraineté du vide*
58. *Un désordre de pétales rouges*
59. *L'éloignement du monde*



منابع

- امیربیک، اعظم (1394). *نقد ترجمه آثار شعری عرفانی کریستین بوین*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی. تهران.
- بوین، کریستین (1387). *زن آینه*. ترجمه مهوش قویمی. تهران: آشیان.
- _____ (1390الف). *ایزابیل بروژ*. ترجمه مهوش قویمی. تهران: آشیان.
- _____ (1390ب). *تنهایی*. ترجمه علی‌اکبر برزگر. تهران: ذهن‌آویز.
- _____ (1390پ). *کودکی*. ترجمه علی‌اکبر برزگر. تهران: ذهن‌آویز.
- _____ (1391الف). *شش اثر*. ترجمه مهتاب بلوکی. تهران: نشر نی.
- _____ (1391ب). *نامه‌های طلایی*. ترجمه سیروس خزائلی. تهران: دارینوش.
- _____ (1391پ). *نور دنیا*. ترجمه آناهیتا سرخانی و سیروس خزائلی. تهران: دارینوش.
- _____ (1391ت). *ستایش هیچ*. ترجمه سیروس خزائلی. تهران: دارینوش.
- _____ (1394الف). *اسیر گهواره*. ترجمه مهوش قویمی. تهران: آشیان.
- _____ (1394ب). *بانوی سپید*. ترجمه دل‌آرا قهرمان. تهران: پارسه.
- _____ (1394پ). *بخش گمشده*. ترجمه فرزانه مهری. تهران: نشر ثالث.
- _____ (1394ت). *قاتلی به پاکی برف*. ترجمه فرزانه مهری. تهران: نشر ثالث.
- _____ (1394ث). *انسان شادکام*. ترجمه فرزانه مهری. تهران: نشر ثالث.
- _____ (1395الف). *زنه‌تراز زندگی*. ترجمه دل‌آرا قهرمان. تهران: پارسه.
- _____ (1395ب). *زندگی گذران*. ترجمه بنفشه فرهمندی. تهران: پارسه.
- _____ (1395پ). *حضرت حسیص*. ترجمه دینا کاویانی. تهران: پارسه.
- _____ (1395ت). *رفیق اعلی: روزنه‌ای به زندگی فرانچسکوئی قدیس*. ترجمه پیروز سیار. تهران: نشر نو.
- _____ (1395ث). *کتاب بیهوده*. ترجمه پیروز سیار. تهران: دوستان.
- _____ (1395ج). *همه گرفتارند*. ترجمه فرزانه مهری. تهران: نشر ثالث.
- _____ (1396الف). *قدیس فرودستان*. ترجمه فرزانه مهری. تهران: نشر ثالث.
- _____ (1396ب). *ژه*. ترجمه فرزین گازرانی. تهران: نشر ثالث.
- _____ (1396پ). *ایله محله*. ترجمه مهوش قویمی. تهران: آشیان.

- _____ (1396ت). جشنی بر بلندی‌ها. ترجمه دل‌آرا قهرمان. تهران: پارسه.
- _____ (1396ث). بهت. ترجمه بنفشه فرهمندی. تهران: پارسه.
- پراور، زیگبرت سالومون (1393). *درآمدی بر مطالعات ادبی تطبیقی*. ترجمه علی‌رضا انوشیروانی و مصطفی حسینی. تهران: سمت.
- جوادی‌یگانه، محمدرضا (1389). «گرایش به رمان عامه‌پسند در ایران» در هشتمین کنفرانس بین‌المللی جهت‌گیری‌های تازه در علوم انسانی. دانشگاه کالیفرنیا - لس‌آنجلس. امریکا.
- حمیدی، ستاره (1396). «رفتار بزرگسالی بازتاب روابط در دوران کودکی». *ماهنامه دنیای زنان*. ش 142.
- سیار، پیروز (1382). «کریستین بوبن: از رفیق‌اعلی تا نور جهان». *کتاب ماه ادبیات و فلسفه*. صص 104-117.
- ستاری، محمد (1395). «نگاهی به ادبیات عامه‌پسند». *ایرنا مقاله*. کد خبر 43579.
- صادقیان، سمیرا (1387). «بررسی اسیر گهواره» نوشته کریستین بوبن، ترجمه مهوش قویمی». *کتاب ماه ادبیات*. ش 18. صص 41-42.
- کامیابیان، میلاد (1392). «درباره موقعیت آثار کریستین بوبن در فضای ادبی ایران». *روزنامه اعتماد*. ش 2662. ص 11.
- Jauss, H.R. (1978). *Pour une esthétique de la réception*. Paris: Gallimard.